VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Hallituksen esitys eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 145/2022 vp)

ANTTI HELIN, NEUVOTTELEVA VIRKAMIES

8.11.2022

Tausta ja valmistelu

- Valtiovarainministeriön asettama julkisen hallinnon tietojärjestelmiä koskevaa yleislainsäädäntöä tarkisteleva työryhmä toimi 1.4.2021-30.9.2022.
- Työryhmä valmisteli oikeusministeriön asettaman työryhmän rinnalla tiedonhallintalakia ja digipalvelulakia koskevat ehdotukset ja luovutti ne OM:lle ja VM:lle maaliskuussa 2022.
- Ehdotuksilla ratkaistaisiin automaattisessa päätöksenteossa ja hallintoautomaatiossa tunnistetut oikeudelliset kysymykset.

Tiedonhallintalakiin ehdotetut muutokset

- **6 a luku:** automatisoidun toimintaprosessin (automaattisen päätöksenteon) kehittämisen ja käytön tiedonhallinta
  - 6 a luvun soveltamisalaa ja määritelmiä koskevat muutokset
- **13 a §:** varautuminen häiriötilanteisiin ja niistä tiedottaminen
- **26 §:** muutokset asianhallintaan siten, että jälkikäteen voidaan todentaa asiankäsittelyyn liittyvät keskeiset seikat

Keskeisiä käsitteitä tiedonhallintalain 6 a luvussa

- **Automatisoitu toimintaprosessi**
  - Viranomaisen käsittely- tai palveluprosessi, jossa syntyy hallintolaissa tarkoitettu automaattinen ratkaisu
- **Käsittelysääntö**
  - Asiantuntijan laatima kuvaus siitä, millä perusteella hallintoasia siirretään automaattisesti ratkaistavaksi tai miten ihmisen osuus asiankäsittelyssä korvataan automaattisella tietojenkäsittelyllä
- **Dokumentaatio**
  - Viranomaisen ylläpitämä tietoaineisto automatisoidun toimintaprosessin olennaisista seikoista, esim. tehdystä oikeudellisesta harkinnasta sekä eri vaiheiden lakisääteisistä vastuista ja niiden hoitamisesta
- **Vaatimukset ja vaatimustenmukaisuus**
  - Viranomainen asettaa suunnitteluvaiheessa automatisoidulle toimintaprosessille erilaisia vaatimuksia. Vaatimusten perusteella toimintaprosessi toteutetaan (esim. ohjelmoidaan tietojärjestelmään). Viranomaisen pitää varmistaa ennen käyttöönottoa, että automatisoitu toimintaprosessi vastaa näitä vaatimuksia.

Keskeiset viranomaisen tehtävät ja velvoitteet toimintaprosessin automatisoinnissa

- Viranomaisen on määriteltävä ennalta ja sovellettavan lain perusteella, miten asia ratkaistaan automatisoidussa toimintaprosessissa.
- Viranomaisen on varmistettava, että automatisoitu toimintaprosessi vastaa toteutuksen valmistuttua sitä, mitä viranomainen on siltä vaatinut.
- Viranomaisen on tehtävä päätös käyttöönotosta, jossa perustellaan, miksi käyttöönotto on lain puitteissa mahdollista.
- Viranomaisen on valvottava automatisoidun toimintaprosessin laatua ja korjattava virheet.
- Viranomaisen on tiedotettava riittävästi automatisoinnistaan.
- Viranomaisen on määriteltävä keskeiset vastuuhenkilöt ja dokumentoitava eri velvoitteiden toteutuminen.

Digipalvelulakiin ehdotettu 6 a §

- Viranomaisen keskeiset velvoitteet, kun otetaan käyttöön ja käytetään palveluautomaatiota hallinnon asiakkaan neuvomiseen:
  - Viranomaisen on varmistettava hyvä kielenkäyttö
  - Viranomaisen on varmistettava neuvonnan sisällön asianmukaisuus
  - Viranomaisen on seurattava neuvonnan laatua ja asianmukaisuutta
  - Viranomaisen on nimettävä valvonnasta ja laaduntarkkailusta vastaava henkilö.
- Lisäksi sisällöllisiä vaatimuksia itse palveluautomaatiolle hyvän hallinnon perusteiden varmistamiseksi.

Vaikutuksista

- Säätämällä yhtäläiset vaatimukset ja velvoitteet yleislain tasolla selkeytetään hallinnon automaation oikeudellista asemaa ja edistetään julkisen hallinnon tehostamista.
- Jo käytössä olevien automaatioratkaisujen ja viranomaismenettelyjen osalta syntyy kustannuksia, kun ne päivitetään laista tulevien vaatimusten mukaisiksi.
- Vaihtoehtoiskustannuksena on käytössä olevan automaation alas ajaminen, josta itsessään syntyisi kustannuksia ja josta seuraisi tuhansien henkilötyövuosien lisäresurssitarve.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos